QORTI CIVILI

PRIM' AWLA

(Sede Kostituzzjonali)

ONOR. MHALLEF

JACQUELINE PADOVANI GRIMA LL.D. LL.M. (IMLI)

Seduta ta' Nhar l-Erbgha 11 ta' April, 2018

Rikors Numru : 70/2017JPG

Kawza Numru : 2

Antonella Grixti (177384(M))

VS

Ministru ghall-Familja, Drittijiet tat-tfal u Solidarjeta' Socjali u l-Avukat Generali

Il-Qorti ,

Rat ir-rikors ta' Antonella Grixti (ID. 177384(M)) datat 30 ta' Awwissu 2017, a fol 1 et seqq li jaqra hekk:

Illi fit-30 ta' Gunju 2017 inharget Ordni ghall-Harsien ai termini tal-Kapitolu 258 tal-Ligijiet ta' Malta fil-konfront tal-minuri tar-rikorrenti Zenden Grixti u Zayia Grixti.

Illi fil-21 ta' Lulju 2017 ir-rikorrenti oggezzjonat ghal hrug ta' din l-Ordni.

Illi permezz ta' zewg sentenzi moghtija fl-10 t'Awissu, il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni cahdet l-oggezzjoni tar-rikorrenti.

Illi f'dawk il-proceduri r-rikorrenti kienet qajmet lanjanza kostituzzjonali ai termini tal- Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u konvenzjonali ai termini tal-Artikoli 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet u l-Libertajiet tal-Bniedem.

Illi l-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni permezz ta' zewg digrieti ukoll datatati 10 t'Awissu 2017 cahdet il-lanjanza hemm imqanqla.

Illi r-rikorrenti tal-Ordni ghall-Harsien hawn fuq imsemmija gie lez id-dritt taghha ai termini tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u konvenzjonali ai termini tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet u l-Libertajiet tal-Bniedem u cioe d-dritt ta' smiegh xieraq.

Illi r-rikorrenti tispjega illi d-dritt ta' smiegh xieraq huwa fih innifsu l-qofol tal-garanziji procedurali ta' smiegh gudizzjarju.

Illi jigi spjegat li sabiex inbdew il-proceduri quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal- Minorenni hawn fuq suriferiti, il-Ministru intimat effetivament hareg l-Ordni ta' Harsien u l-proceduri sussegwenti huma forma t'appell.

Illi huwa indiskuss ghalhekk li minghajr l-ordni inizjali l-proceduri sussegwenti il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni kienu jkunu inutli u inezistenti.

Illi dan kollu qed jinghad kif wara kollox dejjem jigi sottomess mill-intimati tramite diversi eccezzjonijiet f'kawzi simili huwa l-process fl-intier tieghu li ghandu jigi ezaminat.

Illi fil-proceduri fuq imsemmija irrizulta illi l-Ministru intimat ma kienx hu illi semgha lil rikorrenti ai temini tal-artikolu 4 tal-Kapitolu 258 tal-Ligijiet ta' Malta imma kienet certu MaryGrace Genovese.

Illi ai termini tar-regolament 3 tal-Avviz Legali 49 tas-sena 1985, il-Ministru jista jiddelega rapprezentant sabiex jaqdi din il-funzjoni.

Illi jirrizulta pero illi din il-procedura ma gietx adoperata b'mod li Mary Grace Genovese qdiet il-funzjoni taghha minghajr il-propja delega.

Illi dan in-nuqqas procedurali huwa gravi bizzejjed sabiex wassal ghal ksur tal-Art. 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u konvenzjonali ai termini tal-Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet u l-Liberitajiet tal-Bniedem.

Illi l-Ministru intimat fil-hin li hareg l-Ordnijiet in dezamina kien qed jaqdi funzjoni quasi gudizzjarja ghaliex l-unika mezz sabiex dik id-decizjoni tigi attakkata hija triq gudizzjarja permezz ta' proceduri appoziti quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni u ghalhekk ukoll il-funzjoni tal-Ministru intimat ghandha tiggarantixxi smiegh xieraq.

Ghaldaqstant ir-rikorrenti titlob bir-rispett li din l-Onorabbli Qorti joghgobha:

1. *Tiddikjara li l-fatt li l-Ministru intimat m'attomperax ruhu mar-regolament nru. 3 tal-Avviz Legali 49 tas-sena 1985 u dan meta l-persuna li semghet lir-rikorrenti ma kellhiex id-delega li taghmel dan skont l-istess regolament u ghalhekk gie vjolat id-dritt taghha ta' smiegh xieraq hekk kif sancit tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u konvenzjonali ai termini tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet u l-Liberitajiet tal-Bniedem.*

2. *Taghmel dawk l-ordnijiet, tohrog dawk l-atti u taghti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tizgura t-twettiq tad-dritt ta' smiegh xieraq tar-rikorrenti inkluz li tannulla l-procediment intier li wassal ghall-Ordnijiet ta' Harsien u l-istess Ordnijiet fil-konfront tal-minuri Zenden u*

Zayia Grixti u dan taht dawk il-provedimenti li din l-Onorabbli Qorti jidhrilha xieraq u opportuni.

Bl-ispejjez.

Rat illi l-atti tar-rikors promotur, d-digriet u l-avviz tas-smiegh gew debitament notifikati skond il-ligi.

Rat ir-risposta tal-Ministru ghall-Familja, Drittijiet tat-Tfal u Solidarjeta' Socjali u tal-Avukat Generali, datata 3 ta' Ottubru 2017, a fol 11 et seqq, li taqra hekk:

Illi in succint il-lanjanzi tar-rikorrenti huma fis-sens li 'l-persuna li semghet lir-rikorrenti ma kellhiex d-delega li taghmel dan skont regolament' (Regolament 3 tal-Avviz Legali 49 tas-sena 1985) u li dan ghalhekk vjola d-drittijiet fundamentali taghha a tenur tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Artikolu 39 tal-Kostitzzjoni ta' Malta minhabba allegat nuqqas ta' smigh xieraq.

Illi l-esponenti jirrespingu dawn l-allegazzjonijiet bhala infondati fil-fatt u fid-dritt stante li, kif ser jigi spjegat aktar 'l isfel, l-ebda agir tal-esponenti ma kiser jew illeda xi dritt fundamentali tar-rikorrenti. L-esponenti ma kisru l-ebda dritt fundamentali anzi imxew b'reqqa ma' dak li tistipula l-ligi.

1. *Illi in linea preliminari, huwa evidenti mill-premessi u mit-talbiet tar-rikors promotur li l-Avukat Generali gie mharrek inutilment f'dawn il-proceduri ghaliex l-ilment konvenzjonali de quo m'huwiex gej minn xi ghemil tieghu. Maghdud ma' dan, fil-parametri tal-Artikolu 181B tal-kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta, huwa l-intimat l-iehor li huwa responsabbli bil-materja in kwistjoni u ghalhekk f'isem il-Gvern ghandu joqghod fil-kawza dan l-intimat biss.*

2. *Illi in linea preliminari wkoll u minghajr pregudizzju ghas-suespost, in vista tan-natura tal-allegazzjonijiet sollevati mir-rikorrenti fir-rikors promotur, ghandhom jigu allegati l-atti tal-Ordni ghall-Harsien a favur*

Zenden Grixti u Zayia Grixti moghtija mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni.

3. *Illi dejjem in linea preliminari u minghajr pregudizzju ghas-suespost, hija l-umli fehma tal-esponenti li din l-Onorabbli Qorti ghandha tirrifjuta li tezercita s-setghat taghha skont il-provio tal-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-proviso tal-Artikolu 4(2) tal-Kap 319 in kwantu li r-rikorrenti ghandha r-rimedju ordinarji disponibbli ghaliha. Din l-Onorabbli Qorti fis-Sede Kostituzzjonali taghha ghandha l-kompitu illi tara jekk fic-cirkostanzi partikolari tal-kaz kienx hemm ksur jew le tad-drittijiet sanciti fil-Kostituzzjoni ta' Malta jew fil-Konvenzjoni Ewropeja ghad-Drittijiet tal-Bniedem mhux li tirrevedi jekk kienx hemm o meno 'il-propja delega'.*

4. *Illi preliminarjament u kif degretat tajjeb il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni fl-10 t'Awwissu 2017*[1] *dawn il-proceduri huma frivoli u vessatorji stante li d-doveri tal-Ministru li jemanu mill-Kap 285 tal-Ligijiet ta' Malta huma doveri amministrattivi u mhux poteri kwazi gudizzjarju. Dan ifisser ghalhekk applikabbli stante li sabiex wiehed jista' jghid li qeghdin jigu jew gew vjolati id-drittijiet fundamentali tieghu, is-smigh jew id-decizjoni kellha tittiehed minn awtorita' gudizzjarja u mhux minn awtorita' li qieghda tezercita l-poteri taghha amministrattivi.*

5. *Illi fil-mertu u minghajr pregudizzju ghal premess, permezz tal-ewwel talba ir-rikorrenti talbu lil din l-Onorabbli Qorti 'tiddikjara li l-Ministru intimat m'ottomperax ruhu mar-regolament numru 3 tal-Avviz Legali 49 tas-sena 1985 u dan meta l-persuna li semghet lir-rikorrenti ma kellhiex*

[1] *'Illi fil-fehma ta' din il-Qorti l-argumenti in sostenn ta' din it-talba huma destinati li jfallu huma mibnija fuq premessa zbaljata. Meta l-Ministru jkun qed jaqdi d-doveri tieghu naxxenti mill-Kapitolu 285 tal-Ligijiet ta' Malta ma jkunx qed jezercita poteri kwazi gudizzjarji imma doveri amministrattivi. Il-process kollu li jrid jigi segwiet, mill-mument li jingieb a konjizzjoni ta' l-Agenzija Appogg il-fatt li hemm xi minuri li jistghu ikunu fil-perikolu sakemm il-Ministru jiehu d-decizjoni li jpoggi lil dawk it-tfal taht Ordni ghal Harsien, huwa wiehed amministrattiv. Aktar minn hekk id-decizjoni tal-Ministru li jpoggi minuri taht Ordni ghal Harsien m'hiex decizjoni finali u li torbot ghaliex hemm pocess iehor wara l-hrug ta' l-Ordni li jrid jigi segwiet jekk wiehed ikun irid jikkontesta d-decizjonital-Ministru. Dan il-process li jsegwi huwa dak ta' natura gudizzjarja u li huwa dan il-process li jsegwi l-hrug ta' l-Ordni ghal Harsien li jwassal ghal decizjonijiet finali u li jorbtu. Huwa dan il-process li jitsa' jigi sindikat minn Qrati ta' kompetenza Kostituzzjonali a bazi tad-dispozizzjonijiet imsemmija minn Grixti.'*

id-delega li taghmel dan skont l-istess regolament u ghalhekk gie vjolat id-dritt taghha ta' smiegh xieraq hekk kif sancit tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u ai termini tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewroprea ghad-Drittijiet u Libertajiet tal-Bniedem.'

6. *Illi t-talba tar-rikorrenti hija bir-rispett kollu infondata kemm fil-fatt kif ukoll fid-dritt in kwantu ma hemm l-ebda ksur tal-Artikoli 6 tal-Konvenzjoni u tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. Regolament 3 tal-Avviz Legali 49 tas-sena 1985 jipprovdi li*

   "Ghall-finijiet ta' l-artikolu 4(1) ta' l-Att, il-Ministru jista' jiddelega rapprezentant biex jisma' lill-genituri u lit-tutur, jekk ikun hemm, tat-tifel jew zaghzugh jew kull persuna ohra li l-Ministru jidhrlu li x'aktarx tista' tghin lit-tifel jew liz-zaghzugh."

7. *Illi kemm dan ir-regolament kif ukoll ir-regolamenti l-ohra taht il-Legislazzjoni Sussidjarja 285.01 ma jipprovdux procedura ta' kif ghandha ssir id-delega, lanqas ma tispecifika x'forma ghandha tiehu d-delega tal-Ministru lill-persuna li minfloku ser tisma' lill-genituri. Il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni gustament osservat fid-digriet taghha tal- 10 t'Awwissu 2017 li 'ma jidhirx li hemm obbligu li din id-delega tkun bil-miktub stante li ubi lex voluit,dixit.'*

8. *Illi minghajr pregudizzju ghal premess, dak li huwa importanti u li ghandu jigi zgurat huwa li l-genituri tal-minuri jinghatu l-fakolta' li jesprimu l-fehmiet taghhom lill-Ministru jew rapprezentant tieghu. Mir-rikors promotur jidher li din l-opportunita' inghatat mill-esponent Ministru jew rapprezentant tieghu tant li r-rikorrenti tispjega li 'irrizulta illi l-Ministru intimat ma kienx hu <u>illi semgha lil rikorrenti[...]</u>' Dan jerga' jigi repetut fl-ewwel talba tar-rikorrenti meta inghad li 'l-persuna li semghet lir-rikorrenti.'*

9. *Illi mahgdud ma' dan u dejjem minghajr pregudizzju, l-imsemmija allegazzjonijiet u pretensjonijiet huma wkoll infondati legalment. Il-Kap*

285 u r-regolamenti tal-Legislazzjoni Sussidjarja 285.01, jipprovdu ghall-garanziji kollha necessarji li jilhqu l-bilanc mehtieg bejn l-interessi tal-minuri u tal-genituri naturali fost ohrajn sabiex l-Ordni tal-Harsien tal-Minuri ma tibqax in vigore aktar milli mehtieg. Galadarba tohrog tali Ordni, l-imsemmija Regolamenti jistabilixxu procedura shiha ta' case reviews regolari mhux biss tat-tfal imma anke tar-rikorrenti li allura ma huma qed jigu negati minn ebda dritt li jinstemghu u dejjem hemm il-possibilta' li f'kaz ta' bdil ic-cirkostanzi l-Care Order tista' dejjem tigi revokata kif j irrizulta mill-Artikolu 4(5) tal-Kap 285.

10. *Illi mill-fatti ta' dan il-kaz jidher li r-rikorrenti ghamlet uzu mir-rimedji moghtija taht il-Kap 285 tal-Ligijiet ta' Malta, u b'liema proceduri giet ikkonfermata l-Ordni ghal Harsien kemm ghal minuri Zenden kif ukoll ghal minuri Zayia ahwa Grixti. Ghalhekk dawn is-salvagwardji li hemm fil-ligi u l-uzu taghhom ma ppregudikawx l-essenza tad-dritt innifsu kif sancit bl-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni.*

11. *Illi finalment u dejjem minghajr pregudizzju, fir-rigward tat-tieni talba li jkun hemm rexissjoni tal-Ordnijiet tal-Harsien, l-esponenti huma tal-fehema li din hija insostenibbli u li dan mhux il-forum idoneju fejn jista' jintalab li l-ordnijiet tal-harsien jigu rexissi.*

Ghaldaqstant fid-dawl tas-suespost ma hemm l-ebda lezjoni tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti u din l-Onorabbli Qorti ghandha tichad l-allegazzjonijiet u t-talbiet kollha bhala infondati fil-fatt u fid-dritt.

Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Bl-ispejjez.

Rat il-verbal ta' l-4 ta' Ottubru 2017 fejn il-Qorti ordnat li l-atti tal-proceduri quddiem il-Qorti tal-Magistrati bhala Qorti tal-Minorenni u cioe l-atti tal-Ordni ghall-Harsien a favur ta' Zayia Grixti u fl-atti tal-Ordni ghall-Harsien a favur ta' Zenden Grixti flimkien mas sentenza pronunzjata mill-Qorti tal-Magistrati (Malta)

Bhala Qorti tal-Minorenni datata 10 ta' Awissu 2017 jigu annessi b'mod issiggillat ma' dawn l-atti. (Vide fol 15)

Rat in-nota tal-intimati, datata 11 ta' Ottubru 2017, prezentata ai termini tal-verbal tal-4 t'Ottubru 2017, (Vide fol 18)

Semghet ix-xhieda bil-gurament;

Rat id–dokumenti ezebiti u l-atti kollha tal-kawza;

Rat in-noti ta' sottomissjonijet tal-partijiet;

Ikkonsidrat;

Mary Grace Genovese xehdet a fol 23 *et seqq* illi hija tahdem bhala *Assessor for Welfare Services* fi hdan id-Dipartiment tas-Social Welfare Services u ilha f'dan ir-rwol ghal numru ta' snin. Spjegat illi l-Ordinijiet ta' Harsien ma johrogux minn ghandhom, izda mill-Appogg, li wara li tohrog *interim care order,* javzaw lid-Direttur taghhom, li mbaghad jinkariga lilha sabiex tibghat ghall-genituri kkoncernati. Kompliet li hi tispjega lil genituri xi jfisser Ordni ta' Harsien, tinfurmahom bid-drittijiet taghhom, li ghandhom dritt jappellaw, x'se jitilfu meta johrog Ordni ta' Harsien u tisma l-kummenti li jkollhom huma. Ziedet illi hi tkun irciviet ir-rapport fuq il-kaz, ghaliex l-Appogg jibghatuh lid-Direttur u d-Direttur jibghatu lilha. Spjegat li hi mbaghad taghmel rapport li jintbghat lil Anna Cauchi fil-Ministeru. Kjarifikat illi hi f'din il-laqgha ma tiehu l-ebda decizjoni, izda biss tgharraf lil genituri bid-drittijiet taghhom u b'dak li jinvolvi Ordni ta' Harsien, u tisma' dak li jkollhom xi jghidu il-genituri. Qalet li lanqas rakkomandazzjonijiet ma taghti, hlief rakkomondazzjonijiet lil genituri sabiex jikkoperaw mal-professjonisti involuti u jtejbu hajjithom. Xehdet li hi ikollha kuntatt mad-Direttur biss, u l-Ministru qatt ma ghamel kuntatt maghha.

Ir-rikorrenti Antonella Grixti xehdet a fol 22A illi kienet bghatet ghaliha Mary Grace Genovese, li kienet spjegatilha x'inhu Ordni ghall-Harsien u staqsietha ghalfejn ma taqbilx mieghu, u gharrfitha wkoll bid-drittijiet taghha, senjatament

bid-dritt illi tressaq appell mid-decizjoni li jinhareg l-Ordni ghall-Harsien fi zmien wiehed u ghoxrin gurnata (21).

Il-Ministru Ghall-Familja, Drittijiet tat-Tfal u Solidarjeta Socjali Dr. Michael Falzon xehed permezz ta' affidavit a fol 34 illi huwa kien iddelega d-dritt li jisma' lil genituri ta' minuri li fil-konfront taghhom jinhareg Ordni ta' Harsien skont il-ligi, billi ta struzzjonijiet bil-fomm lid-Direttur tal-istess Dipartiment, u cioe lil Carmen Buttigieg, u dan kif awtorizzat mir-Regolament 3(1) tal-Legislazzjoni Sussidjarja 285.01.

Ikkonsidrat;

Permezz tal-eccezzjoni preliminari taghhom, l-intimati eccepew illi l-Avukat Generali m'huwiex il-legittimu kontradittur f'din l-azzjoni peress li l-ilment in kwistjoni m'huwiex gej minn xi ghemil tieghu.

Skont l-Artikolu 181B (1) tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta:

> **"*Il-Gvern ghandu jkun rapprezentat fl-atti u fl-azzjonijiet gudizzjarji mill-kap tad-dipartiment tal-gvern li jkun inkarigat fil-materja in kwistjoni.*"**

Fis-sentenza fl-ismijiet **Margaret Galea et vs L-Awtorita tad-Djar et** deciza minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-16 ta' April 2015 intqal illi:

> **"*Fil-kawza tal-lum, ir-rikorrenti mhux jattakkaw il-validita` ta` ligi. Lanqas ma huma qeghdin jitolbu dikjarazzjoni li ligi jew parti minnha qeghda tikser xi jedd fondamentali taghhom.*
> (…)**
>
> **(…)**
> ***Din il-Qorti mhijiex tara l-htiega li l-Avukat Generali jkun prezenti bhala intimat fil-procediment tal-lum. Fil-fehma***

taghha, l-Avukat Generali kellu jigi notifikat biss bir-rikors promotur kif jipprovdi l-Art 181B(3)."

Bl-istess mod, f'dan il-kaz ir-rikorrenti m'hijiex qed tilmenta rigward il-validita ta' xi ligi jew l-operat taghha, izda l-ilment taghha, in succint, jikkoncentra fuq il-fatt illi l-Ministru ntimat ma segwiex il-procedura dettata mill-ligi ghall-oghti ta' delega sabiex tinstema' r-rikorrenti skont ir-regolament 3 tal-Avviz Legali 49 tas-sena 1985.

Huwa car ghalhekk illi m'hemm l-ebda utilita li l-Avukat Generali jkun parti minn din il-kawza, u filfatt ir-rikorrenti ma ressqet l-ebda argument fin-nota ta' sottomissjonijiet taghha sabiex tikkonvinci lil din il-Qorti mod iehor. Ghalhekk l-Avukat Generali ma kellux jigi mharrek bhala ntimata f'dawn il-proceduri, izda kellu biss jigi nnotifikat bir-rikors promotur ai termini tal-Artikolu 181B(3) tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta.

Ghaldaqstant il-Qorti tilqa' l-ewwel eccezzjoni tal-intimat, u tillibera lill-Avukat Generali mill-osservanza tal-gudizzju.

Ikkonsidrat;

Permezz tat-tieni eccezzjoni, il-Ministeru ntimat, eccepixxa li ghandhom jigu allegati l-atti tal-Ordni ghall-Harsien a favur tal-minuri ulied ir-rikorrenti moghtija mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni. Il-Qorti taghraf illi l-allegazzjoni ta' dawn l-atti saret, wara ordni f'dan is-sens datat 4 ta' Ottubru 2017, u ghalhekk il-Qorti tastjeni milli tiehu konjizzjoni ulterjuri ta' din l-eccezzjoni.

Ikkonsidrat;

L-intimat eccepixxa wkoll illi din il-Qorti ghandha tiddeklina milli tezercita s-setghat konvenzjonali taghha skont il-proviso tal-Artikolu 4 (2) tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta, ghaliex skont hu, ir-rikorrenti naqset milli tuza ir-rimedji ordinarji disponibbli ghaliha, ossia, azzjoni quddiem it-Tribunal ta' Revizjoni Amministrattiva u azzjoni ta' stharrig gudizzjarju ta' azzjoni amministrattiva.

Il-proviso tal-Artikolu 4(2) tal-Kap 319 jipprovdi hekk:

> ***'Iżda l-qorti tista', jekk tqis li jkun desiderabbli li hekk tagħmel, tirrifjuta li teżerċita s-setgħat tagħha skont dan is-subartikolu f'kull każ meta tkun sodisfatta li mezzi xierqa ta' rimedju għall-ksur allegat huma jew kienu disponibbli favur dik il-persuna skont xi liġi ordinarja oħra.'***

Skont il-gurisprudenza kostanti ta' din il-Qorti u l-Qorti Kostituzzjonali, s-setgha tal-Qorti li tiddeklina milli tezercita d-diskrezzjoni taghha fuq il-pretest li seta` kien hemm rimedji ordinarji:

> **"*... ghandha dejjem tigi ezercitata bi prudenza, b` mod li fejn ikun jidher li hemm jew jista` jkun hemm kaz serju ta` vjolazzjoni ta` drittijiet fondamentali, l-individwu ma jigix privat mir-rimedju kostituzzjonali [jew taht il-Kap.319] meta jkun jidher li r-rimedji ohra li hemm jew li kien hemm ma jkunux adegwati fic-cirkostanzi tal-kaz.*"**[2]

Fis-sentenza taghha tat-30 ta` Mejju 2003 fil-kawza **Salvatore Abdilla vs Onorevoli Segretarju Parlamentari Ghall-Ambjent** il-Qorti Kostituzzjonali qalet :-

> ***Din il-Qorti hi tal-fehma li ma tistax taqbel ma` l-appellati (u konsegwentement anqas ma` l-ewwel Qorti) dwar il-kwistjoni tal-ezawriment tar-rimedju ordinarju. Proprjament il-kwistjoni ma hix jekk dak li jkun ikunx ezawrixxa, jew ittanta, "rimedju ordinarju" izda, kif diga accennat, jekk kellux disponibbli favurih mezz xieraq ta` rimedju ghall-ksur allegat. L-aggettiv "xieraq" ("adequate", fit-test Ingliz) li jikkwalifika n-nom "mezz" uzat kemm fl-Artikolu 46(2) tal- Kostituzzjoni kif ukoll fl-Artikolu 4(2) tal-Kap. 319,***

2 **David Axiaq vs Awtorita tat-Trasport Pubbliku**, Qorti Kostituzzjonali deciza 14 ta' Mejju 2004.

> ***necessarjament jimplika li l-mezz ikun tali li wiehed jista` ragonevolment – tenut kont tac-cirkostanzi kollha tal-kaz – janticipa li jista` jkun hemm ezitu favorevoli.***

Skont l-Artikolu 469A (4) tal-Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta:

> ***"Id-dispożizzjonijiet ta' dan l-artikolu ma għandhomx japplikaw meta l-mod ta' kontestazzjoni jew ta' ksib ta' rimedju dwar xi att amministrattiv partikolari quddiem qorti jew tribunal jiġi provdut dwaru f'xi liġi oħra."***

Il-Qorti taghraf illi r-rikorrenti kellha mod kif tikkontesta l-att ilmentat, u cioe billi, tressaq, kif filfatt ghamlet, appell kontra d-decizjoni li jinhareg Ordni ghall-Harsien quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni, f'liema appell tressaq l-ilment taghha dwar l-allegat nuqqas tal-Ministru li jsegwi l-procedura provduta mill-ligi ghad-delega tal-poteri tieghu. Filfatt ir-rikorrenti hekk ghamlet, tant illi l-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti tal-Minorenni kienet ippronunzjat sentenza in parte rigward in-nullita tad-decizjoni a bazi ta' dan l-ilment. Huwa car ghalhekk illi a kuntrarju ta' dak argumentat mill-intimat, ir-rikorrenti ma setghatx tirrikorri ghar-rimedju provdut fl-Artikolu 469A tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta ghaliex skont is-sub-artikolu 4 tal-istess artikolu, galadarba hija kellha a disposizzjoni taghha mezz kif tikkontesta l-agir impunjat tramite l-appell intavolat minn quddiem il-Qorti tal-Minorenni, hija ma setghatx tirrikorri ghar-rimedju provdut f'dan l-artikolu. Ghalhekk huwa car li din l-eccezzjoni preliminari, sa fejn hija bbazata fuq ir-rimedju ta' stharrig gudizzjarju ta' eghmil amministrattiv, hija nfondata u ghaldaqstant qed tigi michuda.

Fir-rigward tal-argument illi r-rikorrenti kellha wkoll rimedju quddiem it-Tribunal ta' Revizjoni Amministrattiva, il-Qorti taghraf illi skont il-Kapitolu 490 tal-Ligijiet ta' Malta, dan it-Tribunal ghandu gurisdizzjoni limitata, fis-sens illi jista' jistharreg l-eghmil ta' entitajiet inkluzi fl-Ewwel Skeda tal-istess Att, jew ta' dawk l-entitajiet li xi ligi specjali taghti lit-Tribunal il-gurisdizzjoni sabiex jistharreg l-eghmil taghha. Il-Qorti rat illi f'dan il-kaz, it-Tribunal ta' Revizjoni Amministrattiva ma kellux kompetenza sabiex jisma' u jiddetermina l-ilment tar-

rikorrenti, u ghalhekk ma jistghax jitqies illi r-rikorrenti kellha rimedju ordinarju disponibbli ghaliha quddiem dan it-Tribunal.

Ghaldaqstant, din l-eccezzjoni qed tigi michuda.

Ikkonsidrat;

L-intimat eccepixxa wkoll illi dawn il-proceduri huma frivoli u vessatorji ghaliex id-doveri tal-Ministru li jemanu mill-Kapitolu 285 tal-Ligijiet ta' Malta huma doveri amministrattivi u mhux poteri kwazi gudizzjarji u ghalhekk l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta m'humiex applikabbli.

Il-Qorti taghraf illi skont il-gurisprudenza tal-Qorti ta' Strasbourg, il-kuncett ta' 'tribunal' ai termini tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni huwa wiehed awtonomu, u ma jiddependix fuq il-klassifikazzjoni tal-entita in kwistjoni fid-dritt ordinarju domestiku. Skont is-sentenza **Sramek v. Austria**, sabiex l-Artikolu 6 jkun applikabbli ghal entita partikolari li ma inghatax definizzjoni ta' 'tribunal' fil-ligi ordinarja, is-segwenti kriterju huwa determinanti:

> ***"...its function is to determine matters within its competence on the basis of rules of law, following proceedings conducted in a prescribed manner…"***[3]

Kif intqal fis-sentenza fl-ismijiet **Rolf Gustafson v. Sweden**

> ***"…for the purposes of Article 6 para. 1 (art. 6-1) a tribunal need not be a court of law integrated within the standard judicial machinery. It may, like the Board at issue, be set up to deal with a specific subject matter which can be appropriately administered outside the ordinary court system."***[4]

---

[3] **Sramek v. Austria,** ECHR 8790/79 deciza 22 ta' Ottubru 1984, par. 36. Vide wkoll **Cyprus v. Turkey,** ECHR 25781/94 deciza 10 ta' Mejju 2001, par. 233.

[4] **Rolf Gustafson v. Sweden,** ECHR 23196/94 deciza 1 ta' Lulju 1997, par. 45.

Sabiex entita tkun tista' tigi meqjusa bhala 'tribunal' ghall-finijiet tal-Artikolu 6, din l-entita ghandu kollha l-poter illi tiddetermina il-vertenza tal-partijiet, ghaliex ***"...a power of decision is inherent in the very notion of "tribunal" within the meaning of the Convention..."***[5]

Bl-istess mod, fis-sentenza fl-ismijiet **Van De Hurk v. The Netherlands** intqal illi:

> ***"...the power to give a binding decision which may not be altered by a non-judicial authority to the detriment of an individual party is inherent in the very notion of a "tribunal", as is confirmed by the word "determination" ("qui décidera")…"***[6]

Imbaghad, il-fatt li l-entita in kwistjoni tgawdi minn pluralita ta' poteri, inkluz poteri amministrattivi, ma jfissirx necessarjament illi l-istess entita ma taqax taht id-definizjoni ta' 'tribunal' ai terimini tal-Artikolu 6. Filfatt, fis-sentenza **H. V. Belgium,** il-Qorti ta' Strasbourg qiset illi il-*Council of the Ordre des avocats* ta' Antwerp kien jaqa' taht id-definizjoni ta' 'tribunal' ai termini tal-Artikolu 6, minkejja illi kellu numru ta' poteri, inkluz amministrattivi, dixxiplinarji u regolaturi, ghaliex bid-decizjoni tieghu rigward ir-re-ammissjoni ta' avukat biex jipprattika l-ligi kien qed iwettaq funzjoni ta' indoli gudizzjarji.[7]

Fil-kaz odjern, **l-Artikolu 4(1) tal-Att Dwar Tfal u Zghazagh (Ordinijiet ghall-Harsien) jipprovdi illi:**

> ***"Jekk, wara li jsirulu rappreżentazzjonijiet bil-miktub mid-Direttur tad-Dipartiment responsabbli għall-Ħarsien Soċjali u wara li jagħti lill-ġenituri u lill-kustodju, jekk ikun hemm, tat-tifel jew taż-żagħżugħ opportunità li jagħtu l-fehmiet tagħhom, u wara li jisma' lil kull persuna oħra li x'aktarx tista' tgħinu, il-Ministru jkun sodisfatt li dak it-tifel jew żagħżugħ ikun jinħtieġ***

[5] **Benthem v. The Netherlands,** ECHR 8848/80 deciza 23 ta' Ottubru 1985, par. 40.
[6] **Van De Hurk v. The Netherlands,** ECHR 16034/90 deciza 19 ta' April 1994, par. 45.
[7] **H. v. Belgium,** ECHR 8950/80 deciza 30 ta' Novembru 1987, par. 50.

> ***ħarsien, protezzjoni jew kontroll, ikun id-dmir tal-Ministru b'ordni bil-miktub iffirmat minnu li jieħu lil dak it-tifel jew żagħżugħ taħt il-ħarsien tiegħu*.**"

Huwa bla dubbju li dan l-Artikolu jaghti lill-Ministru responsabbli s-setgha illi jiddeciedi, wara li jisma lid-Direttur tad-Dipartiment responsabbli ghall-Harsien Socjali, u l-genitur jew il-kustodju tal-minuri, li jiehu lil minuri taht il-harsien tieghu. Minn din id-decizjoni jkun isegwi illi l-genitur jew il-kustodju jitlef il-kura u kustodja tal-minuri, u jigi separat milli minuri bid-dritt biss ta' access fejn ikun il-kaz. Minn din id-decizjoni tal-Ministru imbaghad hemm dritt ta' appell favur il-genitur jew kustodju, quddiem il-Qorti tal-Minorenni. In vista ta' dan ghalhekk, u wara li rat il-gurisprudenza tal-Qrati Ewropej, il-Qorti tqis li l-Artikolu 6 huwa applikabbli fil-kaz in kwistjoni.

Is-setgha tal-Ministru illi jiehu d-decizjoni li johrog Ordni ghall-Harsien tohrog mill-ligi stess, u l-ligi wkoll tipprovdi ghall-procedura li ghandha tigi segwita mill-Ministru fit-tehid tad-decizjoni tieghu. Id-decizjoni tal-Ministru illi johrog Ordni ghall-Harsien fuq minuri hija wahda detrimentali ghall-interessi u d-drittijiet ta' genitur fuq uliedu, ghaliex twassal ghas-separazzjoni tal-familja, u l-isvestiment tal-kura u kustodja ta' dak il-genitur fuq uliedu. Ghalhekk il-Qorti hija tal-fehma illi, fid-dawl tal-principji hawn fuq enuncjati, id-decizjoni tal-Ministru tista' titqies bhala wahda ta' natura gudizzjarja ai termini tal-Artikolu 6, u minn dan isegwi illi l-Artikolu 6 huwa applikabbli fil-kaz odjern. Ghaldaqstant, din l-eccezzjoni qieghda wkoll tigi michuda.

Ikkonsidrat;

Fil-meritu l-intimat eccepixxa, *inter alia*, illi l-ilment tar-rikorrenti m'huwiex fondat ghaliex il-ligi ma timponiex fuq il-Ministru l-obbligu li jaghti d-delega bil-miktub. Fin-nota ta' sottomissjonijiet taghha, r-rikorrenti tghid illi l-Ministru jista' jiddelega rapprezentant sabiex jaqdi hu l-funzjoni tieghu li jiddeciedi dwar il-hrug ta' Ordni ta' Harsien izda tispjega illi Mary Grace Genovese ma kienetx giet moghtija delega direttament mill-Ministru sabiex tagixxi bhala lunga mano tieghu, ghaliex, ikkonsidrat illi l-kwistjoni tal-Hrug ta' Ordni ghall-Harsien hija wahda

delikata, id-delega ma tistghax tigi estiza ghad-dipartiment kollu, izda tista' ssir biss fir-rigward ta' persuna partikolari.

Il-Qorti rat illi l-Ministru rikorrenti xehed permezz ta' affidavit fejn ikkonferma illi huwa kien iddelega d-dmir li jisma' lill-genituri tal-minuri lid-Dipartiment responsabbli ghall-Harsien Socjali, u dan billi inghataw struzzjonijiet bil-fomm lid-Direttur tal-istess Dipartiment, u cioe Carmen Buttigieg. Din ix-xhieda ma giet bl-ebda mod kontradetta mir-rikorrenti. Il-Qorti rat ukoll illi Mary Grace Genovese, li kienet il-persuna li semghat lir-rikorrenti ai termini ta' din id-delega, xehdet quddiem din il-Qorti u kkonfermat illi hija kellha struzzjonijiet minghand id-Direttur tad-Dipartiment responsabbli ghal-Harsien Socjali sabiex tisma' lir-rikorrenti, u taghtiha informazzjoni rigward l-Ordnijiet ghall-Harsien u d-drittijiet taghha fil-kaz li jinhareg wiehed, u li tiehu nota ta' dak li tghid ir-rikorrenti, u li kkonfermat inoltre li hija ma taghti l-ebda rakkomandazzjoni lil Ministru u lanqas ma tiehu xi decizjoni.

Ir-regolament 3(1) tal-Legislazzjoni Sussidjarja 285.01 jipprovdi illi:

> "***Ghall-finijiet ta' l-artikolu 4(1) ta' l-Att, il-Ministru jista' jiddelega rapprezentant biex jisma' lill-genituri u lit-tutur, jekk ikun hemm, tat-tifel jew zaghzugh jew kull persuna ohra li l-Ministru jidhirlu li x'aktarx tista' tghin lit-tifel jew liz-zaghzugh.***"

Il-Qorti rat illi l-ligi ma timponix procedura partikolari li ghandha tigi segwita ghall-oghti ta' delega, u lanqas tillimita n-numru ta' persuni li jistghu jigu delegati sabiex jaqdu l-funzjoni tal-Ministru li jisma' l-genitur tal-minuri koncernat. Il-Qorti taghraf ukoll illi mill-provi jirrizulta illi filfatt ir-rikorrenti giet mismugha mill-persuna hekk delegata, u cioe Mary Grace Genovese, u giet informata sew bid-drittijiet taghha, hekk kif irrizulta mix-xhieda tar-rikorrenti stess quddiem din il-Qorti. Il-Qorti tqis illi ma jistghax jinghad illi gie lez id-dritt tar-rikorrenti ghal smiegh xieraq, stante li jidher illi r-rikorrenti giet mismugha, u l-oggezzjonijiet taghha gew notati f'rapport li gie mghoddi lil Ministru, u giet informata b'mod car rigward il-posizzjoni taghha, u d-drittijiet taghha.

Fir-rigward tas-sentenza tal-Qorti ta' Strasbourg fl-ismijiet **Ezgeta v. Croatia** deciza fis-7 ta' Settembru 2017, il-Qorti tqis illi din is-sentenza m'hijiex applikabbli ghall-kaz odjern. Is-sentenza tal-Qorti ta' Strasbourg kienet titratta kwistjoni fejn ufficjal tal-Qorti kien ippresjeda u ddecieda hu stess il-kawza impunjata. F'dan il-kaz, Genovese ma tat l-ebda decizjoni rigward il-hrug ta' Ordni ta' Harsien, u lanqas biss tat xi rakkomandazzjonijiet lil Ministru f'dak ir-rigward, izda l-funzjoni taghha kienet sempliciment illi tgharraf lir-rikorrenti bil-implikazzjoni ta' Ordni ghal-Harsien u d-drittijiet taghha, u tiehu nota tal-posizzjoni tar-rikorrenti. Inoltre, fil-kaz ta' Ezgeta v. Croatia, il-ligi stess kienet tipprekludi l-possibilita li l-kaz jigi determinat minn ufficjal tal-Qorti u mhux mill-gudikant innifsu, peress illi l-ligi kienet tipprovdi illi l-ufficjal tal-Qorti seta' jiddetermina kawzi f'cirkostanzi partikolari espressament provduti fil-ligi, u il-kaz meritu ta' dawk il-proceduri ma kienx jaqa' taht wiehed minn dawn ic-cirkostanzi. F'dan il-kaz, il-ligi nnifisha tipprovdi illi l-Ministru jista' jiddelega l-funzjonijiet tieghu, minghajr ma tippreskrivi l-mod ta' kif u lil min ghandha ssir din id-delega. Inoltre, u aktar important minn hekk, il-funzjoni delegata mill-Ministru ma kienetx dik tad-decizjoni dwar il-Hrug tal-Ordni ghall-Harsien, izda kienet dik illi l-Ministru jisma' lil genitur koncernat, b'mod illi Genovese ma qdiet l-ebda funzjoni gudizzjarja, ghaliex il-funzjoni delegata lilha lanqas biss kienet tkopri l-oghti ta' parir lil Ministru.

Ghalhekk il-Qorti tqis illi t-talbiet tar-rikorrenti huma nfondati u ma jistghux jigu milqugha.

Ghal dawn il-motivi, il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi filwaqt li tilqa' l-ewwel eccezzjoni preliminari tal-intimati u tillibera lil Avukat Generali mill-osservanza tal-gudizzju, u tiddikjara li l-meritu tat-tieni eccezzjoni huwa ezawrit, tichad it-tielet u r-raba' eccezzjoni, tilqa' l-eccezzjonijiet numru 5 sa 7 u tichad it-talbiet kollha tar-rikorrenti.

L-ispejjez kollha tal-Avukat General ghandhom jithallsu mir-rikorrenti, filwaqt li l-bqija tal-ispejjez ghandhom jithallsu in kwantu ghal zewg terzi mir-rikorrenti u terz mill-Ministru ghall-Familja, Drittijiet tat-Tfal u Solidarjeta Socjali.

Moqrija

Mhallef Jacqueline Padovani Grima LL.D. LL.M. (IMLI)

Lorraine Dalli
Deputat Registratur